

Інна Гурова
кандидат історичних наук, доцент
кафедри культурології Національного
педагогічного університету імені М.П.Драгоманова
(м. Київ)

ФОРМУВАННЯ ГЕРМЕНЕВТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЗАСОБАМИ КУЛЬТУРОЛОГІЇ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

Українське суспільство зараз перебуває у стані трансформації, зміни цивілізаційної епохи, що безумовно позначається і на системі підготовки фахівців. В освіті відбувається подолання кризових явищ, які мають під собою багато причин, однією з яких є тотальна криза класичної раціональності в умовах глобалізації, тобто того, що в сучасній західній філософії позначається як «постмодерн». У науково-освітній царині, можемо спостерігати те, що знання, за свідченням українського філософа С.Пролеєва, перестає бути об'єктивним і достовірним, і як основа розуміння дійсності, і як визначальна основа діяльності воно, девальвується [6].

У вищій освіті очевидною є тенденція до прагматизму, намагання зосередитись на підготовці студентів з глибокою, але вузькою фаховою спеціалізацією. Тому непоодинокі випадки керівництва українських вишів відійти від колишніх освітніх стандартів, які передбачали 25 відсотків навчального часу на вивчення соціально-гуманітарних предметів, тому зменшується їхня кількість і аудиторні години, відведені для них. Таку ситуацію можна пояснити нерозумінням ролі і місця гуманітарної підготовки для майбутнього фахівця, не дивлячись на те, що у нещодавно прийнятому Законі України «Про освіту» чітко зазначено, що метою освіти є «всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей» [5], що можливо лише засобами гуманітарних наук та культурології зокрема.

Якщо ґрунтуватись на засадах того, що завданням гуманітарних курсів у вищих закладах освіти є сприяння становленню розуміючої свідомості молоді в умовах майбутнього антропогенного соціокультурного середовища, формування особистості, котра зможе «вижити в умовах соціокультурної невизначеності» і тому наразі важливими стають «не самі знання, а їхня творча інтерпретація». [8, 464] А також виходячи із засадничої умови про те, що культура майбутнього – це «культура Розуміння» [4, с.110], тобто культура інтерпретації, то власне культурологія як навчальна дисципліна, яка за своєю сутністю являє собою освітній культурологічний дискурс, стає в нинішніх умовах найефективнішим інструментом гуманітарної підготовки фахівця, а надто майбутнього педагога.

Дискурс у викладанні культурології розуміється не лише як процес і продукт мовленнєвої діяльності, але й семіотико-семантична єдність, що являє собою взаємодію суб'єктів, висловлювання яких організовані семантичним центром (темою, ідеєю,

проблемою, способами її вирішення). Згідно з французьким вченим Е.Бенвеністом, дискурс розуміється як будь-яке висловлювання, яке передбачає «наявність мовця і слухача, і намір першого певним чином впливати на іншого» [1, с.299]. Тому за своєю природою культурологічний дискурс є діалогічним, в освітньому процесі він може виникати як на лекції викладача, так і комунікації під час семінарських та практичних занять.

Освітній культурологічний дискурс дозволяє набути власний досвід усвідомлення себе у мінливому світі інформації, структурувати його і завдяки цьому відчувати себе частиною сучасного світу і сучасної культури. Досягти такого результату допомагає методика навчання, заснована на структуруванні певним чином культурологічного знання та процедур роботи з інформацією. Практично вона полягає у тому, що студент на заняттях з культурології, розповідаючи іншим про те, як він розуміє певне культурне явище і пропонуючи свій варіант вирішення певної соціокультурної ситуації чи проблеми, тим самим структурує свої наявні знання, а також обґрунтовує свої можливі рішення чи здійснені дії. Такий підхід у викладанні культурології чи інших культурологічних дисциплінах актуалізує поняття герменевтичної компетентності. А тому теоретико-методологічною основою культурологічного дискурсу постає герменевтика як метод тлумачення культурних феноменів. Саме в культурології та інших гуманітарних дисциплінах, інтерпретація широко використовується не тільки як «метод пізнання тексту, а і як спосіб діагностики отриманих знань і сформованості герменевтичних умінь» [3, с.40-41].

Згідно з основним теоретиком цього наукового напрямку Хансом-Георгом Гадамером, сучасна герменевтика дозволяє зрозуміти навколишній світ, певним чином його інтерпретуючи, отримати завжди суб'єктивні і, в принципі, нескінченні варіанти текстів у свідомості. Послідовник герменевтики у потрактуванні культур Кліфорд Гірц стверджував, що культура пізнається не шляхом відкриття об'єктивних законів чи наукових експериментів, а в результаті суб'єктивної інтерпретації. У сучасному світі інтерпретація постає засобом формування і перетворення культури як досягнення культурних універсалій та їхніх індивідуальних, національних та історичних (художніх, візуальних) інтерпретацій, а також шляхом реінтерпретацій подій, наукових доктрин, художніх творів тощо [2, с.29].

Герменевтична діяльність є невід'ємною частиною культурного досвіду людства, вона являє собою результат взаємодії знань про культуру та навичок сенсоутворюючої діяльності. Важливого значення культурологічна герменевтика набуває в освітньому процесі, особливо у викладанні гуманітарних дисциплін. Як справедливо зазначає Л.Горенко, «культурологічна інтерпретація нерозривно пов'язана із застосуванням гуманітарних знань, оскільки обов'язково містить культурологічні узагальнення, виявляє семантичний зміст текстів, об'єктів, явищ, розширює кількість їх тлумачень, а також спирається на ціннісний і моральний елементи структури пізнавальної діяльності, а отже, є показником рівня культурологічної компетентності особистості» [3, с.41].

Метою навчання герменевтичної діяльності та набуття герменевтичної компетентності є забезпечення практичного оволодіння умінням інтерпретації. А методика навчання студентів педагогічного університету містить створення таких умов,

які б сприяли переходу культурознавчих знань та вмінь на більш високий рівень культурологічної інтерпретації, а потім на рівень філософського осмислення культурних феноменів, процесів, явищ, що дозволило б у подальшому застосовувати отримані знання і вміння інтерпретації у повсякденному житті та подальшій професійній діяльності.

Досягти цих завдань можна лише тоді, коли викладач культурології відходить від попередньої моделі авторитарної педагогічної діяльності, адже озброєний нею він прагне отримати від учнів лише ті знання, які сам же транслиував на заняттях. На противагу їй, комунікативна модель освітнього середовища як засадничу умову має методологію соціального конструктивізму, яка базується на тому, що ми «конструємо світ не індивідуально у своїй свідомості, а спільно – в розмовах, досягненнях узгодженості, соціальних практиках [7, с.91].

Тому викладач виступає як модератор навчальної діяльності, який намагається мовленнєву практику студентів, які наводять одиничні приклади і фокусуються на них, спрямувати до філософських узагальнень і доповнити відповідним понятійним апаратом. Діючи саме таким чином викладач не лише допомагає кожному сформувати особисте ставлення до соціокультурних феноменів, але задіюючи усе різноманіття особистих значень і смислів, котрі містяться у студентських висловлюваннях, зможе розвинути здатність до розуміння та інтерпретації, а також вказати на потенційні шляхи вирішення тих чи інших проблем.

Таким чином, герменевтична компетентність студентів у педагогічному закладі освіти якнайкраще формується засобами культурології завдяки освітньому культурологічному дискурсу, який являє собою методично організовану мовленнєву комунікацію, спрямовану на створення ситуації інтерпретації і розуміння. Практичним результатом такої комунікації має бути поява нового погляду на соціокультурні проблеми і завдяки цьому нова подія, яка відбувається з людиною завдяки цьому погляду.

Список використаних джерел

1. Бенвенист Э. Общая лингвистика: пер. с фр. / Э. Бенвенист. – М.: Прогресс, 1974. – 447 с.
2. Волков С. Інтерпретація як іманентна сутність професійно-мистецького виховання / Сергій Волков. // Інтерпретація як інструмент культурологічного дискурсу : зб. тез доповідей Всеукраїнської наук.-теорет. конф., Київ, 2–3 червня 2016 р. – Київ : ІК НАМ України, 2016. – С. 28–30.
3. Горенко Л. Інтерпретація як метод культурологічної науки: історія, теорія, практика / Лариса Горенко // Інтерпретація як інструмент культурологічного дискурсу: зб. тез доповідей Всеукраїнської наук.-теорет. конф., Київ, 2–3 червня 2016 р. – Київ: ІК НАМ України, 2016. – С. 40–41.
4. Демьянков В. З. Загадки диалога и культуры понимания [Электронный ресурс] / В. З. Демьянков // Текст в коммуникации. – М. : Институт языкознания АН СССР, 1991. – С. 109–116. – Режим доступа: <http://www.infolex.ru/P062.html>
5. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII) [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/110-zakon-ukrayiny-pro-osvitu>.

6. Пролєєв С. Майбутнє у плінному: зміна культурної моделі суспільства / Сергій Пролєєв // Дзеркало тижня. – 2015. – 20 листоп. – Режим доступу: <https://dt.ua/socium/maybutnye-u-plinnomu-zmina-kulturnoyi-modeli-suspilstva-.html>

7. Улановский А. М. Теория речевых актов и социальный конструкционизм / А. М. Улановский // Постнеклассическая психология. Журнал конструкционистской психологии и нарративного подхода. – 2004. – № 1. С. 88–98.

8. Швед М. Вплив освіти і культури на розвиток суспільства / Марія Швед // Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie; Rocznik Polsko-Ukraiński. – Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, 2014. – Т. 16; S. 463–471.

Віталій Дмитренко

*кандидат історичних наук, доцент
кафедри культурології та методики
викладання культурологічних дисциплін
Полтавського національного педагогічного
університету імені В.Г. Короленка
(м. Полтава)*

ХРАМОВІ ПОСВЯТИ НА ЧЕСТЬ ВЕЛИКОМУЧЕНИЦЬ-ЖІНОК У ПИРЯТИНСЬКІЙ ПРОТОПОПІЇ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХVІІІ СТОЛІТТЯ

Важливою складовою дослідження релігійної свідомості ранньомодерного українського соціуму є вивчення поширеності культів святих. Помітне місце у його розробці цього питання належить сакральній топографії. Під нею розуміємо розгляд посвят храмів на визначеній географічній території, сприймаючи такі посвяти як матеріальний прояв людських думок, ідей та уявлень про священне і божественне.

Сакральна топографія дозволяє дослідити особливості благочестя вірних на окремих територіях, виявити, як відбувалася еволюція православного світосприйняття, показати поширення певних ідей християнства та побачити й проаналізувати в яких небесних покровителів, перш за все, вірили на українських землях.

Головною джерельною базою дослідження стали сповідні розписи та відомості про кількість церков й церковнослужителів Пирятинської протопопії. Сповідні розписи – це церковно-облікові документи, у яких фіксували відвідування парафіянами сповіді та причастя. Згідно з указом 1737 року, до них уписували усіх жителів парафії, зазначаючи їхній вік. Записи проводилися постановою, подвірною та посімейно й мали оновлюватися щорічно. Обов'язок вести сповідні розписи покладався на парафіяльних священників. У розписах мали зазначити назви міста, села, слободи та повіту, де він проводився. Обов'язковою складовою запису була назва церкви [4, с.114-125].

Поява відомостей про кількість церков й церковнослужителів пов'язана, з адміністративною реформою 1782 р., за якою на території українських земель, підпорядкованих владі Російської імперії, була створено три намісництва: Київське, Чернігівське та Новгород-Сіверське. У відомостях, серед іншого, зазначено назву населеного пункту, де розташовувалася церква, вказано її посвяту, показано належність